

VINBÄRSGALLKVALSTER

Vinbärsgallkvalstret (*Cecidophyopsis ribis*) angriper svarta vinbär. Detta gallkvalster förekommer över hela landet och är det allvarligaste skadedjuret på odlade svarta vinbär. Angrepp av gallkvalster kan reducera skörden dels genom kvalstrens egna skador, dels genom att de sprider en virussjukdom som medför att buskarna blir sterila.

Även röda vinbär kan angripas av gallkvalster. Det handlar om ett närbesläktat gallkvalster, *C. selachodon*. Endast några enstaka fall har hittills rapporterats från Sverige.

Skadebild

Vinbärgallkvalstret angriper skottknopparna, som sväller upp till kulformade galler. Dessa syns tydligast på våren, vid knoppsprickningen, men de kan ses redan under hösten. Särskilt utsatta är knoppar långt ner på årsskotten samt själva

toppknoppen. Årsskott i buskens mitt blir ofta mest angripna. Angripna knoppar kan spricka upp något, men blommor eller normala blad utvecklas inte. Under sommaren torkar gallknopparna in, men de sitter kvar på skotten under lång tid. Under sommaren, då kvalstren uppehåller sig på bladverket kan symptom även ses i skottspetsarna som får svagt missbildade blad av sugskadorna.

Sjukdomsspridning

Gallkvalstren sprider en virussjukdom, reversion. Buskarna får mindre och smalare blad med färre bladnervor. Bladen får också avvikande färg; ljusare än normalt under våren och mörkare än normalt senare på sommaren. Vidare medför reversion att blommorna blir kraftigt deformerade. Kronbladen blir smala och rödaktiga och ståndare och fruktämne saknas ofta. Fruktställningen blir dålig och kraftigt virusangripna buskar är helt sterila.

Spridningen av denna virussjukdom inom busken går relativt långsamt. Från det att de första symptomen upptäcks på ett skott kan det dröja flera år innan hela busken visar symptom. Sjukdomen sätter ner buskarnas motståndskraft mot gallkvalster och buskar med reversion angrips därför lättare än friska buskar. Buskar med

Tomas Lagerström och Karl-Fredrik Berggren (infälld bild)

Bildrättigheter saknas

Angrepp av vinbärgallkvalster (*Cecidophyopsis ribis*) på svarta vinbär. Djuren övervintrar i knopparna.

Kajsa Göransson

Angrepp av gallkvalster på röda vinbär. Då handlar det om arten *Cecidophyopsis selachodon*.

Bildrättigheter saknas

Vinbärsgallkvalstret sprider virussjukdomen reversion, som gör att buskarna blir sterila.

kraftiga gallkvalsterangrepp har därför ofta även reversion.

Biologi

Gallkvalstren förökar sig i gallknopparna dels under hösten, dels nästföljande vår. En gallknopp kan under våren innehålla tusentals kvalster. Djuren är vita, långsträckta, ca 0,1–0,2 mm långa och knappast synliga utan lupp. Strax före blomningen börjar kvalstren lämna knopparna. Detta kan pågå under lång tid, 5–7 veckor, men flertalet kvalster lämnar knopparna under en 2–3 veckors period med början vid blomningens inledning. Kvalstren uppehåller sig en tid på de nya skotten och bladen och söker sig sedan in i de nya skottknopparna som bildas i bladvecken. I dessa börjar de lägga ägg och knopparna sväller upp efterhand som antalet kvalster i dem ökar. Äggläggningen avtar under hösten, men börjar igen följande vår.

Spridning

Kvalstren kan spridas inom odlingen sedan de lämnat gallknopparna. Spridning över korta avstånd kan ske med regnstänk eller genom att kvalstren av egen kraft kryper på skotten. Över lite längre avstånd kan djuren spridas med hjälp av vinden eller med insekter; särskilt bladlöss kan föra med sig gallkvalster. Spridningen går i regel fortare inom än mellan rader och fortare i den förhärskande vindriktningen. Vid plantering av smittade buskar kan djuren spridas över stora avstånd.

Åtgärder

Det är av största vikt att man vid planteringen utgår från helt friska plantor m.a.o. certifierade plantor. Man skall helst inte ta sticklingar från plantor där man är minsta osäker på om plantorna är angripna av gallkvalster. Det har nämligen visat sig att knoppar med få kvalster inte alltid uppvisar helt typiska symptom.

Angripna buskar går inte att bota och sådana buskar bör därför grävas upp och brännas. Inte ens total nedskärning av buskarna hjälper eftersom virus finns i växtens alla delar. Särskilt viktigt är det att angripna buskar tas bort där odlingarna eller tomterna gränsar till varandra så man inte smittar ner grannarnas buskar. Viktigt att man gör gemensam sak om buskarna på varsin sida om tomtgränsen är angripna.

Undersökningar som har gjorts av FOR (Fritidsodlingens Riksorganisation) visar på stora sortskillnader vad gäller motståndskraft mot gallkvalster. Av de sorter som ingick i försöken visade sig 'Ben Gairn', 'Intercontinental' och 'Risarp' vara de mest motståndskraftiga. Mest mottaglig var 'Storklas', som man måste avråda från att odla.

Gallkvalster kan endast övervintra i knopparna. Tar man bort angripna buskar på hösten så kan man plantera friska buskar nästföljande vår på samma ställe, om man så vill.

Yrkesodlare kan bekämpa gallkvalster kemiskt, se faktablad 1 Tb. Observera att den kemiska bekämpningen inte är helt effektiv och behandlingarna får mer ses som ett sätt att begränsa spridningen av gallkvalster än som ett sätt att minska angreppen.

Text: Sven Hellqvist
Älvtået 4
903 60 Umeå
Tel: 090-14 49 43

Reviderat av:

Maj-Lis Pettersson
SLU, Inst. för ekologi
Box 7044, 750 07 Uppsala
Tel: 018-67 10 00
e-post: Maj-Lis.Pettersson@ekol.slu.se

November 2009 rev.

Faktabladen kan beställas som årsabonnemang, komplett serie eller enstaka exemplar.

Eftertryck av denna publikation är förbjudet enligt lag. Den som vill mångfaldiga något av innehållet måste först få tillstånd från SLU. Tel: 018-67 23 47

© Sveriges lantbruksuniversitet ISSN 0281-8566

Ansvarig utgivare och redaktör:

Maj-Lis Pettersson
E-post: Maj-Lis.Pettersson@ekol.slu.se
Hemsida: <http://www.slu.se/vaxtskyddtradgard>
Distribution: SLU Publikationstjänst
Box 7075, 750 07 Uppsala
Tel: 018-67 11 00
E-post: publikationstjanst@slu.se